

Таким чином, використання теорії графів у процесі моделювання регіональної кадрової політики дає змогу впровадити багатокритеріальний, актуальний ситуаційний підхід до оцінки управлінських рішень, що значно підвищить її обґрунтованість.

За допомогою дерев класифікації можливо оптимізувати регіональні ринки праці, тобто за визначенням рівня привабливості ринків праці необхідно надавати певні пропозиції щодо удосконалення та підвищення рівня соціальних, економічних та демографічних показників, що характеризують певний регіон, наприклад, підвищення рівня середньомісячної заробітної плати або рівня забезпеченості житлом.

- 1.Іваненко П.О., Ременяк І.В., Іванов В.В. Багатовимірний статистичний аналіз. – Харків: Основа, 1992. – 144 с.
- 2.Боровиков В.П., Івченко Г.И. Прогнозирование в системе Statistica в среде Windows. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 384 с.
- 3.Ефимова М.Р. Статистические методы в управлении производством. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 151 с.
- 4.Замков О.О., Полстоняненко А.В., Черемных Ю.Н. Математические методы в экономике. – М.: ДИС, 1997. – 200 с.
- 5.Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений, а также хроника событий в Волшебных Странах. – М.: Логос, 2000. – 296 с.
- 6.Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях. – М.: Статистика, 1980. – 51 с.
- 7.Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономическом моделировании. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 175 с.
- 8.Попов В.М. Ситуационный анализ бизнеса и практика принятия решений. – М.: КноРус, 2001. – 384 с.
- 9.Райхман Э.П., Азгальдов Г.Г. Экспертные методы в оценке качества товаров. – М.: Экономика, 1974. – 152 с.

Отримано 28.03.2008

УДК 352 : 354

Н.Ю.ЛЕГА

Черкаський державний технологічний університет

ДІАГНОСТИКА СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО МІСТА

Аналізуються основні показники, які характеризують демографічну ситуацію в країні. Наведено динаміку зайнятості населення і характеристики ринку праці за регіонами України.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується пришвидшенням трансформаційних процесів, поглибленням взаємозв'язку соціального і економічного розвитку країни. Розпад Радянського Союзу зумовив руйнування стабільної командно-планової системи соціального захисту населення. Зміна політичної та економічної орієнтації держави спонукала до значних перетворень і в соціальній сфері.

Впровадження ринкових відносин, безперечно, позитивно відобразилося на економічній складовій розвитку країни, разом з тим, існують сфери, зокрема соціальна, де ринковий механізм може виявитися не-ефективним, що в подальшому може призвести до погіршення умов існування людини, і в кінцевому рахунку – до розвалу системи життєзабезпечення населення в цілому. Механізм ринку дозволяє людям задовольняти лише ті потреби, які виражаються через індивідуальний попит, надання населенню громадських благ (товарів і послуг колективного призначення) стає важливою функцією держави в соціальній економіці.

Дослідження проблеми діагностики соціального простору сучасного міста знайшли своє відображення в працях провідних вітчизняних науковців: В.М. Бабаєва, Н.Гринчука, В.М.Вакуленка, Ю.Ф.Дехтяренка, О.І.Драпиковського, Т.М.Качали, О.А.Карлової, В.В.Мамонова, Н.Ф.Чечетової [1-8] та інших науковців. Тому метою даної статті є розкриття принципів діагностики соціального простору сучасного міста.

Діагностика соціального простору країни є необхідним інструментом механізму державного управління. Вона дає можливість оцінити результативність та ефективність управління в соціальній сфері. Соціальний розвиток як послідовна і взаємопов'язана сукупність дій щодо покращення соціального простору описується складною системою показників [4]. Однак, із усієї їх чисельності доцільно виділити головні, які здійснюють домінуючий вплив на соціальний розвиток. На нашу думку, дане коло показників повинно формуватися в межах наступних блоків:

- демографічна ситуація;
- стан ринку праці;
- рівень життя населення;
- рівень розвитку соціальної інфраструктури.

Сформований десятиліттями соціально-демографічний потенціал є базовим елементом національного багатства будь-якої країни, що визначає пріоритетні стратегічні напрями її розвитку. Внаслідок істотного перевищення показників смертності над показниками народжуваності, невисокої середньої очікуваної тривалості життя населення, погіршення здоров'я звужується сукупний життєвий потенціал населення країни та відбувається інтенсивне зміщення демографічної структури у напрямі старіння [1].

Основними показниками, які характеризують демографічну ситуацію, є чисельність населення, його динаміка та статеві-вікова структура.

За кількістю населення Україна посідає п'яте місце в Європі (після Німеччини, Італії, Великобританії, Франції) і 21 місце у світі. На її долю припадає 7,3% населення Європи і 1% населення Землі [8]. Разом з тим, загострення економічної кризи в Україні призвело до погіршення демографічної ситуації.

За період між двома переписами загальна кількість населення України скоротилася на 3291,2 тис. осіб, або на 6,3% (з 51706,7 тис. до 48415,5 тис. осіб). Депопуляція населення, яка охопила всю територію України ще у 1991 році, відбувається надзвичайно високими темпами, спричиняючи цим навіть знелюднення окремих поселень при міграційних втратах населення продуктивного віку та високого професійно-кваліфікаційного рівня. Найбільша чисельність населення в Україні фіксувалася на початку 1993 р. – 52244,1 тис. осіб. Протягом останніх 2003-2007 рр. чисельність населення постійно зменшувалась (з 48,0 млн. осіб у 2003 р. до 46,4 млн. – у 2007 р.).

Основою соціально-демографічного потенціалу будь-якого суспільства є режим народжуваності населення, на який впливає статевовікова структура населення. При сумарному коефіцієнті народжуваності на рівні 1,3, найвищі значення цього показника спостерігалися у Волинській, Рівненській, Івано-Франківській, найнижчі – у Донецькій та Луганській областях.

У цілому по Україні у 2007 р. спостерігається від'ємний приріст населення (-6,2 на 1000 наявного населення), причому в сільській місцевості ситуація гірша. У 2006 р. природний приріст населення в цілому по Україні становив -6,4 на 1000 наявного населення, причому в міській місцевості цей показник становив -4,9, у сільській відповідно -9,5. Характеризуючи ситуації в регіонах України, слід зазначити, що найкраща ситуація спостерігається в Закарпатській області, де у 2006 р. спостерігався додатний природний приріст населення, який становив 0,5 на 1000 наявного населення [6].

Разом з тим ситуація в міських поселеннях суттєво покращилась. Наприклад, у міських поселеннях Волинського, Закарпатського, Івано-Франківського та Рівненського регіонів спостерігався додатний приріст населення (1,0; 1,3; 0,6; 1,5 на 1000 населення відповідно). Найгірша ситуація мала місце в Чернігівській (-13,0), Сумській (-10,1), Луганській (-9,5) і Черкаській (-9,4) областях. Щодо міських поселень, критичною ситуація є також у Луганській (-9,0), Донецькій (-8,9), Дніпропетровській (-6,8) та деяких інших східних областях (рис.1).

У сільській місцевості додатний природний приріст населення спостерігався лише в Закарпатському регіоні, інші сільські території регіонів України характеризуються від'ємним приростом населення.

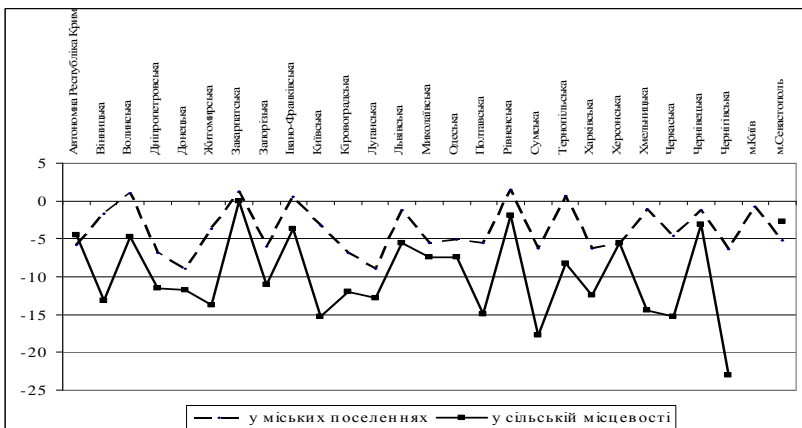

Рис.1 – Природний приріст населення за регіонами України у 2006 р.

Змінилася також і структура населення. Слід зазначити, що починаючи з 1976 р. переважає міське населення, причому його кількість неухильно збільшується (рис.2), що свідчить про значний рівень урбанізації населення.

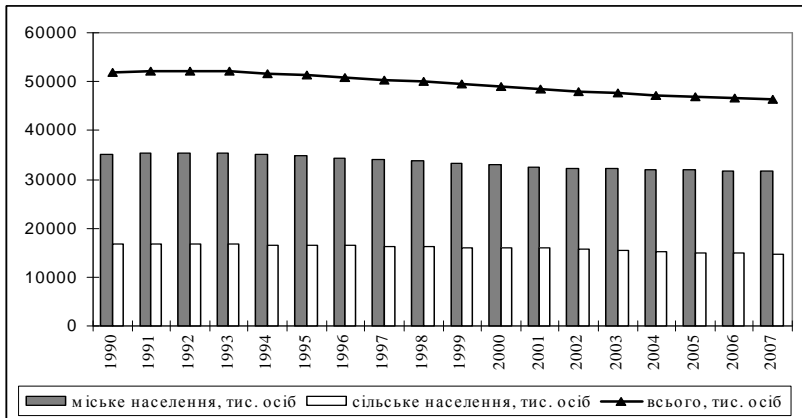

Рис.2 – Кількість наявного населення у 1990-2007 рр.

У структурі населення за статтю станом на 01.01.07 р. переважають жінки (їх чисельність більша на 16,8%), причому така ситуація притаманна всім регіонам України.

Щодо вікової структури, то із загальної кількості населення у пра-

цездатному віці станом на 01.01.2007 р. перебувало 60,6% населення. При цьому співвідношення осіб у віці, молодшому за працездатний та осіб у віці, старшому за працездатний, становить 1:1,5. Має місце тенденція „старіння нації”, що, безперечно, негативно впливає на соціально-економічний стан країни в цілому. Станом на 01.01.2007 р. у віковій структурі найбільшу частку займало населення у віці 25-44 роки (28,5%), найменшу – у віці 0-14 років (14,2%). Крім того, в Україні частка молоді у віці 15-24 роки становить 15,6% від загальної чисельності населення, що, безперечно, негативно впливає на соціально-економічну ситуацію в країні (табл.1).

Таблиця 1 – Вікова структура населення

Рік	Розподіл населення за віком на початок року, тис. осіб	У тому числі у віці									
		0-14 років	у % до загальної кількості	15-24 роки	у % до загальної кількості	25-44 років	у % до загальної кількості	45-64 років	у % до загальної кількості	65 і понад років	у % до загальної кількості
1990	51556,5	11084,2	21,5	6935,2	13,5	14513,2	28,2	12849,3	24,9	6174,6	12,0
1991	51623,5	11029,5	21,4	7002,9	13,6	14764,5	28,6	12497,5	24,2	6329,1	12,3
1992	51708,2	10951,4	21,2	7055,0	13,6	14879,3	28,8	12314,3	23,8	6508,2	12,6
1993	51870,4	10915,4	21,0	7118,7	13,7	15006,7	28,9	12139,3	23,4	6690,3	12,9
1994	51715,4	10767,7	20,8	7146,1	13,8	14973,0	29,0	11965,3	23,1	6863,3	13,3
1995	51300,4	10528,7	20,5	7159,6	14,0	14727,0	28,7	11924,0	23,2	6961,1	13,6
1996	50874,1	10246,0	20,1	7164,4	14,1	14578,3	28,7	11826,4	23,2	7059,0	13,9
1997	50400	9952,4	19,7	7131,7	14,2	14435,2	28,6	11827,9	23,5	7052,8	14,0
1998	49973,5	9624,5	19,3	7117,9	14,2	14325,9	28,7	11878,6	23,8	7026,6	14,1
1999	49544,8	9206,0	18,6	7202,0	14,5	14226,8	28,7	12008,4	24,2	6901,6	13,9
2000	49115	8781,0	17,9	7275,9	14,8	14092,2	28,7	12147,0	24,7	6818,9	13,9
2001	48663,6	8373,3	17,2	7325,5	15,1	13992,0	28,8	12128,8	24,9	6844,0	14,1
2002	48240,9	7949,9	16,5	7381,2	15,3	13851,5	28,7	12079,7	25,0	6978,6	14,5
2003	47823,1	7569,5	15,8	7457,8	15,6	13726,8	28,7	11875,5	24,8	7193,5	15,0
2004	47442,1	7246,3	15,3	7478,6	15,8	13590,9	28,6	11757,0	24,8	7369,3	15,5
2005	47100,5	6989,8	14,8	7455,7	15,8	13460,6	28,6	11687,2	24,8	7507,2	15,9
2006	46749,2	6764,7	14,5	7366,7	15,8	13342,8	28,5	11707,8	25,0	7567,2	16,2
2007	46465,7	6606,4	14,2	7266,8	15,6	13249,5	28,5	11739,9	25,3	7603,1	16,4

* Складено і розраховано за даними Державного комітету статистики України.

Пріоритетним напрямом реалізації соціально-демографічного і трудового потенціалу населення повинно стати зміцнення реального сектору економіки, зростання продуктивної зайнятості в сфері офіційної економіки і на цій основі – життєвого рівня населення.

Проблема зайнятості населення України має неоднозначний характер. З одного боку, значна кількість осіб не залучена до виробничого процесу через низку причин, у тому числі у зв'язку з недостатністю робочих місць, а з іншого – сучасні умови вимагають більш ефективного використання кадрового потенціалу, що призводить до помітного скорочення чисельності працюючих. Крім того, розвиток ринкових

відносин передбачає найбільш повну відповідальність вимог певного робочого місця потребам і здібностям працюючого.

Аналіз галузевої структури зайнятості населення свідчить, що найбільша його частка у 2006 році була залучена у сферу торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, сфері готельного та ресторанного бізнесу (4403,9 тис. осіб, або 21,2% від загальної кількості зайнятого населення) та у промисловості (4036,9 тис. або 19,5%) [6].

За даними статистичних досліджень, протягом останніх років (2001-2007 рр.) поряд із загальною динамікою зменшення чисельності населення зростає кількість зайнятих, що безперечно свідчить про позитивні зрушення в економіці країни (рис.3).

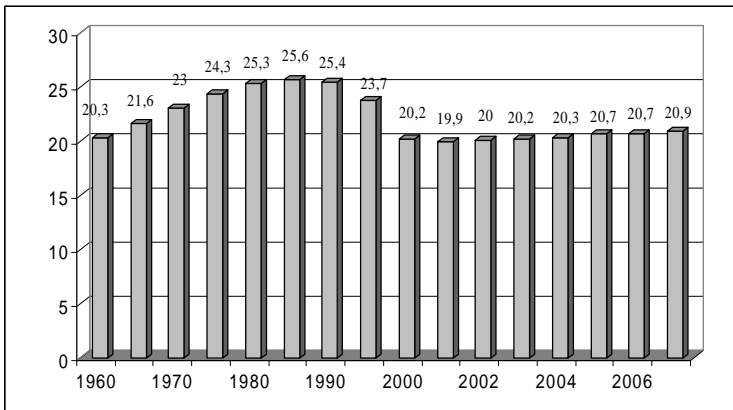

Рис. 3 – Динаміка зайнятості населення за 1960-2007 рр., млн. осіб

У 2007 р. офіційно зареєстрований рівень безробіття 6,4%, що на 0,4% менше порівняно з 2006 р. Однак із них лише 3,3% зареєстроване у державній службі зайнятості, що свідчить про високий рівень нелегального працевлаштування. Найвищий рівень безробіття за останні 2000-2007 рр. був зареєстрований у 2000 р., він складав 11,6% до економічно активного населення у віці 15-70 років. У 2006 р. найвищий рівень безробіття був зафіксований у Рівненському (9,3%), Чернівецькому (9,3%), Тернопільському (9,2%) регіонах. Найменший – у м.Київ (3,5%), м.Севастополь (4,0%), Автономній Республіці Крим (5,1%), Дніпропетровській (5,1%) та Одеській (5,1%) областях (табл.2).

В умовах здійснення трансформаційних перетворень держава повинна активно регулювати економічну активність населення, ситуацію на ринку праці з урахуванням природи і тенденцій безробіття.

Таблиця 2 – Характеристика ринку праці за регіонами України у 2006 році

	Економічна активність населення		Зайнятість населення		Безробіття населення	
	тис.	%	тис.	%	тис.	%
Україна	22245,4	62,2	20730,4	57,9	1515,0	6,8
Автономна Республіка Крим	957,2	62,1	908,6	59,0	48,6	5,1
Вінницька	773,3	61,8	722,6	57,7	50,7	6,6
Волинська	471,7	63,2	430,2	57,6	41,5	8,8
Дніпропетровська	1667,4	62,1	1582,0	58,9	85,4	5,1
Донецька	2261,6	62,8	2132,3	59,2	129,3	5,7
Житомирська	625,1	63,7	568,1	57,9	57,0	9,1
Закарпатська	584,6	63,5	543,3	59,0	41,3	7,1
Запорізька	908,9	62,6	850,6	58,6	58,3	6,4
Івано-Франківська	569,3	56,1	522,3	51,5	47,0	8,3
Київська	843,7	62,6	791,7	58,8	52,0	6,2
Кіровоградська	500,2	62,2	458,9	57,1	41,3	8,3
Луганська	1137,0	60,2	1054,6	55,8	82,4	7,2
Львівська	1166,9	61,2	1070,1	56,1	96,8	8,3
Миколаївська	595,7	63,3	542,7	57,7	53,0	8,9
Одеська	1095,2	59,3	1039,2	56,2	56,0	5,1
Полтавська	744,9	63,0	692,7	58,6	52,2	7,0
Рівненська	513,4	61,5	465,4	55,7	48,0	9,3
Сумська	588,0	62,8	542,2	57,9	45,8	7,8
Тернопільська	453,5	56,3	411,7	51,1	41,8	9,2
Харківська	1391,3	62,6	1305,8	58,8	85,5	6,1
Херсонська	553,0	63,9	504,6	58,3	48,4	8,8
Хмельницька	640,2	63,4	585,0	57,9	55,2	8,6
Черкаська	637,7	63,0	580,8	57,4	56,9	8,9
Чернівецька	400,7	60,3	363,4	54,7	37,3	9,3
Чернігівська	547,8	63,7	502,3	58,4	45,5	8,3
Київ	1425,7	65,9	1375,6	63,6	50,1	3,5
Севастополь	191,4	64,0	183,7	61,4	7,7	4,0

*Складено за даними Державного комітету статистики України

Реалізація можливостей трудового потенціалу тісно пов'язана з підвищенням його реальних доходів, основним джерелом яких є зростання мінімальної та середньої заробітної плати і відповідно – рівня пенсій.

Протягом 2006 р. спостерігалось зростання доходів населення на 25,7% порівняно з 2005 р., з них найбільшу частку займали заробітна плата (43,1%) та соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти (38,8%).

У розрахунку на одну особу в 2006 р. найбільший рівень доходів мало населення в м.Київ (14004,5 грн.), Донецькому (8933,9 грн.), За-

порізькому (8745,4 грн.) і Дніпропетровському (8717,0 грн.) регіонах. Найменше – в Закарпатському (5991,5 грн.), Чернівецькому (6169,5 грн.) і Тернопільському (6380,3 грн.) регіонах.

Середня номінальна заробітна плата у 2006 р. у цілому по Україні складала 1041 грн., що на 29,2% більше порівняно з 2005 р. За видами економічної діяльності найбільший рівень середньомісячної заробітної плати спостерігався у діяльності транспорту і зв'язку, зокрема авіаційного транспорту (2053 грн.), фінансовій сфері (2053 грн.), у сфері державного управління (1578 грн.). Найменший – у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (581 грн.), рибальстві, рибництві (607 грн.) та у сфері охорони здоров'я і надання соціальної допомоги (658 грн.).

Вище середнього рівня по Україні у 2006 р. заробітну плату отримували населення м.Київ (1729 грн.), Донецької (1202 грн.), Дніпропетровської (1139 грн.), Запорізької (1091 грн.), Київської (1058 грн.) областей. Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався у Тернопільському (727 грн.), Волинському (773 грн.), Чернігівському (790 грн.), Хмельницькому (792 грн.), Вінницькому (793 грн.) і Житомирському (793 грн.) регіонах.

Разом з тим, за даний рік збільшилась частка населення з середньодушовими сукупними витратами на місяць понад 720 грн. на 6,4%, при цьому зменшилась кількість осіб, які мають дохід до 180 грн. Слід зазначити, що міське населення отримує доходи вище, ніж сільське.

Незважаючи на те, що протягом останніх років зросли доходи і витрати населення, їх життєвий рівень залишається низьким, про що свідчить суттєва диференціація за рівнем доходів (квінтільний коефіцієнт диференціації сукупних витрат населення становив у 2006 р. 2,4 рази, а співвідношення сукупних витрат 20% найбільш та 20% найменш забезпеченого населення – 4,7% [2].

Матеріальною основою функціонування соціальної сфери є соціальна інфраструктура, яка пройшла досить складний шлях формування, зародившись і почавши розвиватись у складі виробничої інфраструктури, вона сьогодні стала незамінною складовою суспільного життя і розвитку.

В провідних країнах світу саме соціальна інфраструктура забезпечує більше половини ВВП поряд із значною часткою зайнятого в ній економічно активного населення країни. В Україні ситуація докорінно відрізняється від економічно розвинутих країн (до 20% ВВП і приблизно 10% трудових ресурсів). Разом з тим, з кожним роком роль соціальної інфраструктури зростає. Соціальна інфраструктура є цілісною системою в умовах розвитку і функціонування ринкових відносин і є

однією із найбільш вагомих складових соціального простору.

Соціальний простір – це „розміщення” сукупності різних соціальних відносин, взаємозв'язок їхніх носіїв, зміст і структура мовних, інформаційних та інших процесів [7]. Цей простір виникає і формується разом із розвитком соціальних відносин. Уже на ранніх стадіях розвитку суспільства поступово формуються різні просторові сфери перебування людини: помешкання, поселення, території різного господарського призначення, що розташовані поруч. Соціальний простір країни структурно неоднорідний і складається з багатьох підпросторів, що функціонально розрізняються, тому в межах даного дослідження доцільно звужити соціальний простір до меж міста. Сучасне соціальне життя породжене містом і міською реконфігурацією соціального простору [1, 3, 5].

Отже, у структурі соціального простору будь-якого міста у зв'язку з його специфікою можна виділити міську інфраструктуру. Соціальний захист і соціальне забезпечення є однією із найбільш важливих проблем будь-якого українського міста та найбільш болючих для кожного громадянина питань. Соціальна інфраструктура охоплює галузі забезпечення нормальних умов життєдіяльності людей. Е Законі України визначено соціальну інфраструктуру як комплекс закладів та інших об'єктів загального користування, призначених для задоволення соціальних, культурних, освітніх, медичних та інших потреб громадян. На нашу думку, соціальна інфраструктура може бути визначена як сукупність об'єктів соціального призначення, функціонування яких спрямоване на створення нематеріальних форм багатства з метою всебічного розвитку особистості, примноження її розумових і фізичних здібностей, професійних знань, підвищенні освітнього й культурного рівня.

1.Бабаєв В.М. Місто як соціально-управлінська система (програма підвищення ефективності місцевого самоврядування в м.Харкові) // Управління сучасним містом. – 2004. – №1-3 (13). – С.154-158.

2.Гринчук Н. Комплексний соціально-економічний розвиток міст: Розгляд окремих методологічних підходів та механізмів // Управління сучасним містом. – 2004. – №2/4-6 (14). – С.10-16.

3.Лєга Ю.Г., Качала Т.М., Чечетова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки. – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 219 с.

4.Карлова Е.А. Интегральные параметры моделирования социальной инфраструктуры // Экономика і держава. – 2006. – №9. – С.32-37.

5.Мамонова В.В. Необхідність реформування регіонального управління в Україні // Актуальні проблеми державного управління: Наук. зб. Вип.1 (9). – Харків: УАДУ ХФ, 2001. – С.44-50.

6. www.rada.zakon.gov.ua.

7. www.glossary.ru.

8. Вакуленко В.М., Дехтяренко Ю.Ф., Драпиковський О.І., Іванова І.Б., Колтун С.Л. Економіка міст: Україна і світовий досвід / За ред. В.О.Макухи. – К.: Основи, 1997. – 243 с.

Отримано 24.04.2008

УДК 331.5

Т.Е.ОДАРЕНКО

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ГИБКОЙ СИСТЕМЫ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ СОЦИАЛЬНЫХ ЛЬГОТ НА СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Рассматривается специфика разработки и внедрения гибкой системы дополнительных социальных льгот для работников строительных предприятий.

Одной из актуальных проблем реформирования строительного комплекса Украины является совершенствование механизма оценки и стимулирования работников структурных подразделений. Проблемы мотивации и стимулирования труда широко освещены в экономической литературе. Среди современных исследований, посвященных особенностям трудовых отношений на уровне подразделений предприятий, следует отметить работы М.Армстронга, Л.Безтелесной, О.В.Крушельницкой, Г.Т.Куликова, В.И.Торкатюка [1-5] и др. На наш взгляд, социальная составляющая обеспечения заинтересованности работников требует большей конкретизации.

Среди конкретных механизмов стимулирования остановимся подробнее на долговременных стимулах для работников строительных подразделений. Для них особое значение приобретают дополнительные социальные обязательства администрации предприятия. Практика таких обязательств распространена на передовых зарубежных предприятиях. В условиях обострения конкуренции социальные методы закрепления работников должны конкретизироваться и своевременно доводиться до сведения персонала. Основным документом такой конкретизации должен быть коллективный договор, который заключается между администрацией предприятия и профсоюзной организацией.

Мы предлагаем внедрить гибкую систему дополнительных льгот на строительных предприятиях.

Гибкие системы дополнительных льгот дают сотруднику возможность выбора в пределах определенных норм, видов или размеров льгот, предоставляемых работодателем. Здесь существует множество подходов. Интерес к таким системам возник ввиду того, что предос-